

УДК 811.11,37,373-116

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1\(40\).137078](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1(40).137078)

Тхор Н.М.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стаття присвячена вивченню словотвірного аспекту стоматологічної термінології в англійській мові на матеріалі спеціалізованих та загальномовних словників. У роботі запропоновано структурну класифікацію англійських стоматологічних термінів.

Ключові слова: термінологія, термін, морфологічний аспект, стоматологія.

Тхор Н.М. Морфологические особенности англоязычной стоматологической терминологии. *Статья посвящена изучению словообразовательного аспекта стоматологической терминологии на материале специализированных и общезыковых словарей. В работе предложена структурная классификация английских стоматологических терминов.*

Ключевые слова: терминология, термин, морфологический аспект, стоматология.

Tkhor N.M. Morphological peculiarities of English dental terminology. *The article deals with the study of dental terms in the English language. The final aim of the work is to study and analyze morphological features of the given group of medical terms. The research has been done on the basis of several dictionaries, namely Dental Dictionary, New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language, The Oxford English Reference Dictionary. The volume of investigated material is 180 terms, obtained by consecutive selection. Terminology constitutes the greatest part of every language vocabulary. It is also its most intensely developing part, the class giving the largest number of new formations. The following structural subgroups of the analyzed terms have been singled out: simple terms, compound terms, terminological word combinations. Affixation is the most widely used word building pattern.*

Key words: terminology, term, morphological aspect, dentistry.

На сучасному етапі одним із основних завдань лінгвістичної науки є стратифікація словникового масиву певної мови за різними параметрами, зокрема, за сферою вживання певної лексичної одиниці [3, 24].

Словниковий склад будь-якої мови розширюється, в значній мірі, за рахунок нових термінів, які з'являються завдяки розширенню меж людських знань і науково-технічному прогресу, оскільки росте потреба в нових визначеннях вже освоєних понять, а також для понять в нових галузях науки і техніки [2]. Сучасна медична термінологія поповнилася багатьма термінами, що з'явилися протягом останніх років, при чому, деякі з раніше вживаних термінів набули нових значень, а частина з них стала виходити з уживання, переходячи в розряд застарілих. Цей процес можна пояснити, перш за все, інтенсивним розвитком медицини, впровадженням у науку і практику досягнень науково-технічного прогресу, появою безлічі нових методів діагностики і лікування, приладів і інструментів медичного призначення. Усе це не могло не відбитися на стані медичної лексики [1]. Саме вищевказані факти обумовлюють актуальність даного дослідження.

Головними ознаками термінів, на думку О.О. Селіванової, є «системність, наявність класифікаційної дефініції, прагнення до моносемічності й конкретизації в межах терміносистеми й до прозорості внутрішньої форми; жорстка конвенційність; стилістична нейтральність; залучення до системи понять певної галузі; відповідність нормам мови, що запобігає появі професійних жаргонізмів; точність і короткість; дериваційна здатність; інваріантність як відсутність варіантів і синонімів; висока інформативність» [3, 618].

Мета роботи полягає у виявленні семантичних особливостей досліджуваних термінологічних одиниць, а також специфіки представлення їх значення у тлумачних словниках англійської мови.

Матеріалом дослідження слугували 180 термінологічних одиниць та їх дефініції, зафіксовані у спеціалізованому енциклопедичному словнику зі стоматології *Dental Dictionary*, а також їх тлумачення у загальних словниках англійської мови, а саме: *New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language* та *The Oxford English Reference Dictionary*.

За класифікацією термінів за їхнім структурним складом Ф.А. Циткіної [4, 75] терміни поділяються на:

- 1) однослівні
- 2) складні
- 3) термінологічні словосполучення

Як зазначають дослідники, розподіл лексичних одиниць на прості, похідні складні слова і словосполучення є загальноновизнаним і досить обґрунтованим. Головним критерієм, який відрізняє термінологічні сполучення від простих, похідних і складних слів-термінів, є роздільнооформленість терміноелементів у термінологічних сполученнях і цільнооформленість терміноелементів у простих, похідних і складних термінах, які Ф.А. Циткіна називає однослівними, або цільнооформленими. Термінологічні словосполучення розглядаються як еквівалент однослівного терміна оскільки: «еквівалентність слову полягає в тому, що такі терміни-словосполучення, як і однослівні терміни, входять у науково-технічну мову в готовому виді, не створюються заново щораз, коли в них виникає потреба, а зберігаються готовими в запасі термінів даної галузі науки і техніки» [4, 77].

Отже, термін-словосполучення є номінативною одиницею підмови наукового спілкування, виражає єдине, цілісне поняття, цілком тотожне поняттю, яке виражається його самостійним еквівалентом.

Слід зазначити, в сучасній лінгвістиці не існує одноставності стосовно питання граматичного складу термінології. Деякі дослідники вважають, що іменник є універсальним засобом для передачі всіх категорій термінологічних понять. Такі погляди ґрунтуються на теоретичній передумові високого ступеня абстракції іменників, внаслідок чого іменники є «єдиним лексико-граматичним засобом, який виражає науково-технічні поняття про предмети, якості і дії...» [4, 108], а дієслова, прикметники і прислівники є тільки «словоформами метамови». На думку інших учених, у контексті роль термінів грають слова різних частин мови.

Таким чином, значна кількість дослідників термінологічної лексики виділяють прості, складні терміни та термінологічні словосполучення.

У нашій вибірці також були зафіксовані прості терміни, складні терміни (утворені методом словоскладання), і термінологічні словосполучення, які в свою чергу були розкласифіковані нами відповідно до їх структурних типів та граматичного вираження. Розглянемо окремі групи та наведемо приклади.

Прості терміни, тобто виражені одним словом, складають переважну більшість нашої вибірки – 130 одиниць (72 %). Наприклад:

Dentin
Dentition
Denture
Diastema
Biopsy
Bite
Amalgam
Analgesia
Anesthesia

Складні терміни, утворені способом словоскладання основ простих слів або використанням двох основ зі з'єднувальним голосним, де друга основа представляє собою похідне слово, утворене способом афіксації, налічують всього 5 прикладів, тобто 3 % від загальної вибірки. Зазначимо, що під словоскладанням ми розуміємо поєднання двох або, рідше, трьох основ, яке функціонує як єдине ціле і виділяється у складі речення як особлива лексична одиниця завдяки своїй цільнооформленості [3]. Наприклад:

Hypersensitivity
Mouthwash

Що ж стосується зафіксованих у нашій вибірці термінологічних словосполучень, то вони налічують 45 прикладів, тобто 25 %. Наприклад:

Bad Breath
Bite Wings
Cantilever Bridge
Cross Bite
Dental Floss
Dental Implant
Immediate denture
Root canal
Root canal therapy

Сумарні дані за структурними типами досліджуваних термінів представлені у наступній таблиці.

Таблиця 1

Структурна класифікація англomовної стоматологічної термінології

Структурний тип	Кількість	%
Прості терміни	130	72
Складні терміни	5	3
Термінологічні словосполучення	45	25
Всього	180	100

Крім вищевказаної загальної структурної класифікації, ми також розглянули граматичне вираження простих, складних термінів та термінологічних словосполучень.

Наш аналіз граматичного вираження досліджуваних термінів дав змогу зробити висновок, що переважна більшість простих термінів виражені іменником – 120 одиниць, і тільки 10 – прикметниками, наприклад:

Buccal

Lingual

Mesial

Подібна граматична вираженість досліджуваних термінів підтверджує думку дослідників про те, що іменник є універсальним засобом для передачі всіх категорій термінологічних понять, оскільки саме ця частина мови має високий ступінь абстракції, внаслідок чого іменник є єдиним лексико-граматичним засобом, який виражає науково-технічні поняття про предмети, якості і дії.

Що ж стосується термінологічних словосполучень, то у свою чергу ми також виділили наступні структурні типи термінологічних словосполучень та їх граматичне вираження.

Найбільшу групу складають термінологічні словосполучення, до складу яких входять два слова, виражені сполученням прикметника з іменником (Adj.+N). Загалом це 30 випадків із усіх розглянутих. Наприклад:

Adj.+N:

Alveolar Bone

Anterior Teeth

Cosmetic Dentistry

Incisal edge

Local anesthetic

Periodontal pocket

Наступну групу складають термінологічні словосполучення, до складу яких входять два слова, виражені сполученням іменника з іменником (N+N), що складає 8 випадків із загальної кількості вибірки. Наприклад:

N+N

Root canal

Gum disease

Bite Wings

Air Abrasion

Також за даними нашого аналізу зустрічаються поєднання дієприкметника з іменником, що складає 2 приклади, наприклад:

Part.+N

Impacted tooth

Receded gums

Наступною групою у складі термінологічних словосполучень є сполучення, що складаються з трьох слів. Серед них поєднання іменник + іменник + іменник, які становлять 2 випадки. Наприклад:

N+N+N

Root canal therapy

Laser Cavity Detection

Було виділено також термінологічні словосполучення, до складу яких входять прикметник + прикметник + іменник, що складають 3 приклади, наприклад:

Adj.+Adj.+N*High noble metal**Indirect pulp cap**Stainless steel crown*

Узагальнені кількісні дані за структурними типами термінологічних словосполучень та їх граматичному вираженні представлені у наступній таблиці.

Таблиця 2

Грамматичне вираження термінологічних словосполучень

Термінологічне словосполучення	Грамматичне вираження	Кількість
Термінологічні словосполучення, що складаються з 2-х слів	Adj.+N	30
	N+N	8
	Part.+N	2
Термінологічні словосполучення, що складаються з 3-х слів	N+N+N	2
	Adj.+Adj.+N	3
Всього		45

З наведеної таблиці видно, що найчастотнішими термінологічними словосполученнями є двоскладні словосполучення, виражені поєднанням прикметника з іменником та двох іменників. Що ж до семантичного вираження компонентів термінологічних словосполучень, то вони представлені як поєднаннями загальноживаного слова з терміном (*Local anesthetic*); двох термінів (*Periodontal pocket*) або двох загальноживаних слів (*Bad Breath*), які у контексті словосполучення набувають значення терміна.

Також, як вже зазначалося вище, була проведена класифікація досліджуваної стоматологічної термінології за способами словотворення як окремих простих термінів, так і тих слів, що входять до термінологічних словосполучень.

Ми вже говорили про виділення складних термінів, які утворені за допомогою такого способу як словоскладання. Ця група складних термінів не є численною і нараховує лише 5 термінів – 3 % із загальної вибірки. Словоскладання представлено словоскладанням простих основ:

*Hypersensitivity**Mouthwash*

У нашій вибірці також були виділені терміни, утворені за рахунок скорочення (усічення) слів за ініціальними буквами, кожна з яких вимовляється окремо, тобто аббревіатури, які склали 4 випадки. Наприклад:

“**DMD**: *Doctor of Medical Dentistry*” (80);

“**DDS**: *Doctor of Dental Surgery*” (80).

Що ж стосується простих термінів, то більша частина із них утворена за допомогою афіксації.

Розглянемо тепер найчастотніші способи афіксального утворення термінів аналізованої тематичної групи. Значна частина термінологічних словосполучень включала до свого складу слова, утворені за допомогою суфіксів, які служать для творення, наприклад, **-al, -ic**:

Cosmetic Dentistry

Incisal edge

Local anesthetic

Periodontal pocket

Також були виділені терміни, утворені афіксальним способом за допомогою суфіксів творення іменників, а саме – **-sion, -tion, -ics, -ist**:

Dentition

Abfraction

Occlusion

Orthodontics

Periodontist

Поодинокими є випадки афіксального словотворення за допомогою як суфіксів, так і префіксів, наприклад:

Replantation

Resorption

Restoration

Retainer

У даних випадках спостерігаємо використання комбінованого суфіксально-префіксального способу словотворення за допомогою префікса *re-* та суфіксів творення іменників *-tion, -er*.

Як ми вже зазначали раніше, однією із істотних характеристик термінів є їх високий дериваційний потенціал. Це, у нашому випадку, можна прослідкувати на прикладі наступних термінологічних одиниць:

Periodontal: *Relating to the tissue and bone that supports the tooth (from peri, meaning “around,” and odont, “tooth”).*

Periodontal disease: *The inflammation and infection of gums, ligaments, bone, and other tissues surrounding the teeth. Gingivitis (gums) and periodontitis (gums and bone) are the two main forms of periodontal disease. Also called gum disease or pyorrhea.*

Periodontics: *The dental specialty that deals with and treats the gum tissue and bone that supports the teeth.*

Periodontist: *Dental specialist with expertise in surgically treating the effects of periodontal disease.*

Periodontitis: *Inflammation of the supporting structures of the tooth, including the gum, the periodontal ligament, and the jawbone.*

Таким чином, з наведених вище прикладів видно, що найчастотнішим способом словотворення у термінів аналізованої тематичної групи є афіксальний спосіб, а саме: за допомогою суфіксів творення прикметників

та іменників.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розгляді структурних параметрів стоматологічної термінології в англійській мові.

Список літератури

1. Вит Ю.В. Терминология и ее место в языке / Ю.В. Вит // IV Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови, пам'яті професора В.Л. Скалкина. 27-28 січня 2005.: Зб. Наук. праць. – Одеса: Астропринт, 2005.- С. 258-263.
2. Гринев С.В. Введение в терминоведение / С.В. Гринев. – М., 1993. – 250 с.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006.- 716 с
4. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного исследования). – Львов: Высшая школа, 1989. – 157 с.
5. Dental dictionary. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.dentpedia.info/dental-education/dental-dictionary>
6. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, 1993. – 1216 p.
7. The Oxford English Reference Dictionary. – Second Edition. – Oxford – New York, 1996. – 1765 p.

References

1. Vit, Ju.V. (2005). Terminologija i ee mesto v jazyke. In IV Mizhnarodna naukovopraktichna konferencija z pitan' metodiki vikladannja inozemnoï movi, pam'jati profesora V.L. Skalkina. 27-28 sichnja 2005.: Zb. Nauk. prac'. – Odesa: Astroprint, 258-263.
2. Grinev, S.V. (1993). Vvedenie v terminovedenie. Moscow.
3. Selivanova, O. (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediya. Poltava: Dovkillya-K.
4. Citkina F.A. Terminologija i perevod (K osnovam sopostavitel'nogo issledovanija). – L'vov: Vysshaja shkola, 1989. – 157 s.
5. Dental dictionary. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.dentpedia.info/dental-education/dental-dictionary>
6. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language (1993). Danbury.
7. The Oxford English Reference Dictionary. (1996). Second Edition. – Oxford – New York.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2018 р.